

1  
-2-  
Broklinā, 19.IX.82.

LF padomes un revīzijas komisijas locekļi,  
citi ieinteresētie dalībnieki!

Pēc gandrīz septiņiem gadiem aizejot no aktīvā darba LF, 4 gadus padomē un gandrīz 4 gadus rediģējot apkārtrakstu, savas darbā gūtās atziņas un to izraisītos ierosinājumus šīnī vēstulē uzrakstīšu ar melnu uz balta, cerībā, ka uzrakstītais noderēs nākosajiem LF aktīvajiem dalībniekiem.

Tikai īsi pieskaršos financēm, jo LF ir citi, kompetentāki ka es, darbinieki, kas var un kam vajadzētu sīkāk izanalizēt un apsvērt Andra Padega aprakstītos (sk. LF Apkārtraksta 33. num., 2. lp.) līdz šim sasniegtos rezultātus ar LF ieguldījumiem un ar rezultātiem saistītos jautājumus. Pieminēšu tikai divas lietas. Joprojām uzskatu, ka manis kādreiz ieteiktie nedaudzie pastāvīgie finansiālie indeksi, kā piem., fonda kapitāls dolaros, kas brīvi no inflācijas, vieglāku padarītu LF finansiālo rezultātu salīdzināšanu no gada gadā un to citāda veida izvērtēšanu. Kopš garajām pārrunām LF padomē un finanču komitejā 1975./76. gadā par to kā rīkoties, ja Kanadas dolāra vērtība iepretim ASV dolaram sāk kristies un ļoti minimālās rīkošanās tad, kad Kanadas dolāra vērtība tiešām sāka kristies, uzskatu, ka LF nopietni jādoma kā labāk un veiklāk aizsargāties no lielāku mainu ieguldījumu tirgū negatīvām konsekvencēm.

Lai labāk būtu izprotami mani uzskati par LF darbu, vispirms paskaidrošu kā izprotu demokrātijas un birokrātijas lomu kādas no brīvprātīgiem dalībniekiem sastāvošas organizācijas, ieskaitot LF, darbā.

Nerakstīšu par kādu ideālu demokrātijā, kas noder svētku runām, reklāmai, utml., bet par demokrātijas praksi, par kuru, ja nemaldos, Vinstons Čerčils teica, ka tā ir "sliktākā no visām valdīšanas formām, izņemot visas pārējās". Domāju, ka Čerčila teiciena pamatā ir novērojums, ka demokrātijā neviens nav perfekts, neaizstājams, īstenās patiesības zinātājs. Ka demokrātijā pat augstākais var ātri pazaudēt savu amatu. Ka patiesību vietā tur ir dažādi uzskati, kas viens ar otru sacensās. Bet - ikviens var pats pie sevis pārbaudīt, ka viņa uzskati visātrāk attīstās, ja kāds cits tos apšaubā: demokrātijās neperfektās "patiesības" ir vispilnīgākās. Tur arī ir vislielākās iespējas izvēlēties vispiemērotāko uzskatu vai arī divus dažādus uzskatus sintezēt vienā jaunā. Lai uzskatu dažādību veicinātu demokrātijās ļoti aizsarga minoritāšu tiesības, piem., pārstāvjus ievēlot no kaut kāda veida vēlēšanu iecirkņiem. Līdzīgi uzskatiem arī darbi nevar būt "vienīgie pareizie". Tādēļ visi darbinieki/ vadītāji ir neizbēgami padoti kritikai no tiem, kas vēlas rī-

koties citādi (atcerēsimies kontroversijas par 2x2, par vasaras gimnazijām, par RMU studentu centru un programmu, par Toronto Latviešu Centru, par ALA, par BPLA, par Jauno Gaitu, par dažiem LF piešķirumiem, utt.). Viena no lielākajām un grūtākajām demokrātijai nepieciešajām mācām ir debates par dažādiem uzskatiem un savstarpējas kritikas apmaiņas nepazaudēt pieklājīgu un civilizētu toni, neklūt naidīgam pret personu ar atšķirīgiem uzskatiem vai nepieņemamu rīcību. Nedz latviešu vēsturiski īsā un saraustītā vingrināšanās demokrātijas mācās, nedz mūsu sabiedrības brīvprātīgais raksturs, kur katrs var "aiziet uz citām trepītēm", neveicina savstarpēju iecietību.

Grūtība, kas ir īpatna demokrātijām ar brīvprātīgiem locekļiem kā LF, rodas tādēļ, ka daudziem locekļiem organizācijas mērķi nav svarīga viņu dzīves sastāvdaļa un tie izvairas nest savu daļu atbildības par organizācijas kalpošanu sprautajiem mērķiem. Piem., daudzi LF dalībnieki ir pārtraukuši maksāt savas dalībnieka maksas, citi nebalso, vēl citi ar piemērotiem talantiem un iespējām nepalīdz LF darboties labāk. Ja par daudz maz organizācijas locekļu interesējas par savu organizāciju, tad organizācijas vadībā bieži iesēžas "neaizstājamie", kas, līgas Rupertes terminus lietojot, uzskata, ka viņi "upurējas sabiedrības labā", nevis, ka viņiem ir dota citiem liegta iespēja kaut ko svarīgu darīt savas sabiedrības labā. "Neaizstājamie" nereti rodas pašiem savi, no organizācijas sākotnējiem atšķirīgi, mērķi. Piem., pazīstu divas organizācijas, kur <sup>mazraķeņos</sup> "neaizstājamie" ir uzturējuši nevajadzīgi dārgas birokrātijas, par kurām mūsu sabiedrībai jāsamaksa. LF statutu noteikums, ka padomes loceklis nevar kalpot ilgāk par sešiem gadiem bez pārtraukuma, "neaizstājamo" izveidošanos stipri apgrūtina. Tas labi.

Jebkurā demokratiskā organizācijā ir ļoti svarīgi visus dalībniekus informēt par organizācijas darbību un par dažādajiem uzskatiem attiecībā uz to. Tikai labi informētiem dalībniekiem ir var rasties interese kļūt par aktīviem un atbildīgiem dalībniekiem.

Katra (demokratiska) organizācija reizē ir arī birokrātijā, kas radīta, lai kalpotu organizācijas mērķu, LF gadījumā latviešu kultūras un izglītības veicināšanai. Nav nekāda dabas vai sabiedrības likuma, kas parego, ka kāda mērķa sasniegšanai radīta birokrātijā to arī automatiski un vienmēr dara. Tādēļ ikvienai organizācijai atkārtoti sev jātaujā: Vai mēs vēl joprojām kalpojam sprautajiem mērķiem darbos (runās to dara vienmēr)? Vai mēs to darām vismaz tikpat labi kā citas organizācijas ar līdzīgiem mērķiem? Ja atbilde uz pirmo vai otro jautājumu ir "Nē.", un ja nav reālu cerību, ka atbilde mainīsies, tad organizācijai ir jālikvidējas. Kur valda birokrātisms, tur šādu slēdzienu uztver kā ļoti šokantu, un taisnojas, ka "kaut ko jau mēs darām" utml. Tur organizāciju uzskata nevis par līdzekli bet par mērķi, vai arī par tādu kā surogāta gimeni, kuras dēļ var paciest visu, piem., algotu(s) darbiniekus), kuru algas paņemtu lielu daļu no LF peļņas (par šo sk. LF apkārtraksta 33. num., 5. lp.). Labai birokrātijai vienmēr jāmeklē līdzsvars starp efektivitāti - vienkāršām, un ilgā derīgām procedurām - un piemērosanos mainīgiem apstākļiem - jaunas procedūras veco vietā. Birokrātisms turpretim meklē perfektas, komplicētas procedūras, kas der uz mūžu mūžiem.

2

Par LF darba prioritāti uzskatu piešķirumu kvalitātes uzlabošanu un vismaz daļēju piešķirumu veida maiņu. Ja tas sekmēsies, tad būs automātiska reklāma fondam tautas mutē un periodikā kā arī pamats labām LF sagatavotām reklamām. Labi un lieli projekti ir arī ļoti labs iemesls meklēt jaunus LF dalībniekus. Kā rāda līdzšinējā pieredze, tādi projekti ir arī labs veids kā dabūt jaunus dalībniekus. Divas citas iespējamās prioritātes - vākt jaunus dalībniekus vai uzlabot LF birokrātiju - manā izpratnē nozīmē iekrist birokratismā. Līdz šim neviena padome nav strādājusi pēc noteiktām prioritātēm, bet mēģinājusi darīt "visu" uzreiz. Zināt savu iespēju robežas ir daļa no demokrātiskā pasaules uzskata.

Piešķirumu kvalitāti var uzlabot un piešķirumu veida maiņu var panākt vienu no piecām LF darba fāzēm: 1) projektus sagatavojot; 2) piešķirumu pieprasījumus rakstot; 3) padomei piešķirumu pieprasījumus izvērtējot un papildinot ar atsauksmēm; 4) dalībniekiem balsojot (par šo fāzi tālāk nerakstīšu, jo domāju, ka pēdējos gados izveidotie balsosšanas noteikumi ir labi un ka balsotāju procents pieaugs, ja pārējās fāzes uzlabos); 5) piešķirumus saņēmušo projektu pārraudzīšana. Par sēklas naudas projektiem, kas nav tieši saistīti ar kādu dalībniekiem balsosšanā nododamu projektu šē nerakstīšu (par to sk. pievienoto rakstu).

Par projektu veida maiņu 1978. gada NNN pilnsapulce pieņēma šādu manis iesniegtu rezolūciju (sk. LF apkārtraksta 24. num., 7. l.p.). Pilnsapulce uzskata, ka (1) ar Fonda līdzekļiem (galvenokārt; mans papildinājums tagad) jāatbalsta nedaudzi lieli, vairākgadīgi projekti ar palielinošu nozīmi latviešu kultūrai un latviskai izglītībai. LF ir lielākais trimdas latviešu kultūras fonds (par tādiem var skaitīt ALA's un PBLA kultūras birojus, kā arī dažādos kultūras darbinieku piemiņas fondus - visus, kam uzkrāti līdzekļi latviešu kultūras un izglītības atbalstīšanai), kas var atbalstīt lielākus pasākumus kā citi fondi. Šī ir LF piešķirumu būtiskā atšķirība no citiem fondiem, kuru mēs neizmantojam, ja atbalstam vairākus vienu no otra neatkarīgus mazākus projektus un tādā veidā būtībā kļūstam par vairākiem mazākiem fondiem.

Šīs pašas rezolūcijas otrā daļa uzskata, ka projektu sagatavošanas fāzi var atbalstīt šādi: "(2) sēklas nauda galvenokārt jāizlieto lielo projektu izplānošanai un uzsākšanai." Otrā tānī pašā reizē pieņemta rezolūcija par LF lomu šīnī fāzē saka: "Pilnsapulce padomei ieteic dibināt komisiju, kuras uzdevums būtu meklēt [augstvērtīgus projektus, mans papildinājums tagad] un rosināt augstvērtīgu projektu rašanos."

Kā šo rezolūciju iedzīvināšana varētu izskatīties praksē vislabāk varu ilustrēt ar šovasar iesāktu latviešu skaidrojošās vārdnīcas (līdzīga Websterā amerikāņu valodas vārdnīcai) projektu. So projektu iesāka 3x3 Garezera sabiedriski-politiskā semināra vienas darba grupas dalībnieki, kuriem izdevās dabūt kopā dažus mūsu valodniekus un citus interesentus, kuri apvienojās skaidrojošās vārdnīcas iniciatoru grupā, kas sagatavo LF sēklas naudas pieprasījumu vārdnīcas projekta sīkākai izstrādei, budžeta uzstādīšanai, utml. un kas jau ir sameklējusi projekta sagatavotāju. Paredzams, ka ar šo sēklas naudas pieprasījumu varēsiet iepazīties jau 1982. gada NNN.

(SV)

un izglītības

NNN pilnsapulces ieteiktā komisija varētu būt līdzīga SV iniciatoru grupai. Komisijas kodolā varētu būt nedaudzi, varbūt 3 pastāvīgie locekļi, kuriem interesē meklēt ar projektiem labojamus robus mūsu nesistematiskajā izglītības sistēmā un dažādās kultūras nozarēs. Pastāvīgajiem locekļiem tiesības kooptēt lietpratējus. Komisija sagatavo sēklas naudas projektus, sameklē to izpildītājus. Sēklas naudas projektā savukārt sagatavo "lielo projektu", kuru iesniedz dalībniekiem nobalsošanai. Komisija varētu arī mēģināt izstrādāt padomei noderīgas izglītības un kultūras politikas vadlīnijas. Komisijas viena no galvenajām darba vietām būtu 3x3, kur iespējams sanākt kopā katru dienu uz veselu nedēļu un satikt lietpratējus dažādās nozarēs. 3x3 ir jauna iespēja, kur sanākt kopā ļaudīm, kuru kopējais darbs prasa ilgāku laiku kā nedēļas nogali. To vajadzētu izmantot. Komisijas pastāvīgos locekļus ieceļ LF padome. Komisija un padome vienojas par sadarbības noteikumiem.

Šādas projektu komisijas uzdevumi varētu būt arī citādi. Piem., liels risks, kas saistīts ar vienu lielo projektu, samazinātos, ja komisija izplānotu kā piešķirt ap 90% LF līdzekļu nākošajos 5 gados vairākiem mazākiem, savstarpīgi saistītiem projektiem kādā nozarē kā, piem., latviešu valodas mācības līdzekļu sagādē. Komisija varētu arī darboties vienkārši kā no padomes neatkarīga projektu sagatavotāja un iesniedzēju grupa. Varētu būt pat vairāk kā viena šāda grupa.

Par otro darba fazi - piešķirumu pieprasījumu jeb projektu iesniegumu rakstīšanu - LF apkārtraksta 34. numurā Rita Gale Uibo izteica padomes viedokli. Es nupat kā pabeidzu balsot par projektiem. Isteikšu viena balsotāja viedokli par otras un arī trešās darba fāzes rezultātiem - 1982. gadā iesniegto projektu aprakstiem, kas, cik atceros, ir visai līdzīgi iepriekšējo gadu aprakstiem. Kā balsotājs vispirms vēlējos uzziņāt par ko pieprasīto naudu izdos. Trijos no astoņiem aprakstiem nebija skaidras informācijas par naudas izlietošanas veidu: projekts 1 - Žurnāls "Latviešu Lietiskā Māksla" (algos darba spēku? samazinās žurnāla cenu? izlietos ka rīcības kapitālu? segs paugstinātus sūtīšanas izdevumus?), projekts 4 - Vēstis - žurnāls latviešu valodai (ar mazāko pieprasījuma daļu segs deficitu? ar lielāko daļu pirks pakošanas materiālus?), projekts 5 - ALA-s Kalamazū Latviešu studentu centra mācības līdzekļu krātuve (par pusi piešķiruma pirks lietotu mikrofilmu aparātu? kas ir pirmie nepieciešamie aparāti, ko pirks par otro pusi?). Četrās no astoņiem aprakstiem nav budžetu (bez jau minētiem trim\* projektiem tā nav arī projektam 2 - Zinātnisks pētījums "Dzirnavas Latvijā"). Bez budžeta nevar spriest cik projekts ir reāls. Vai tas nevarētu apstāties naudas trūkuma dēļ? Vai tas neizšķiež naudu? Visbeidzot, būtu jauki, ja aprakstos varētu manīt cenšanos atbildēt jautājumus kādi varētu rasties balsotājam. Piemēram, projekts 3 - Kolibri folkloras koncerti, ... paredz divu nedēļu turnejā par koncertiem ieņemt \$1200, t.i., tikai 240 klausītāju, kas maksā \$5 par biļeti. Tik maz klausītāju? Otrs piemērs, projekta 8 - "Mazputniņa" abonētu skaita pacelšanas ... - budžets paredz trīs gadus no vietas izdot \$2000 par identiska veida reklāmas kampaņu. Tas it kā nozīmē, ka reklāmai trešajā gadā paredz identiskus rezultātus ar pirmo gadu, jo citādi būtu izdomāts labāks veids kā izlietot 3. gada piešķirumu. Zinot cik reklāmas rezultāti ir nedroši, būtu gribē\*

\*projektam 1 ir budžets (pagājušā gada?), kas ir balansēts un kas nerāda kā piešķirumu izlietos.

turpina.

jies aprakstā redzēt uz kā pamatojas cerība, ka reklāma dos rezultātus un kā sākotnējos rezultātus izvērtēs iekams reklāmu Padome varētu ne tikai šķendēties par sliktiem aprakstiem, bet arī censties tos padarīt labākus, balsotājiem noderīgākus. Savā laikā ierosināju, lai projektu iesniedzējiem izsūta pārrakstot uzlabot, rauga budžetus. Šo ierosinājumu var paplašināt: vajadzētu izsūtīt arī sliktu (tā nevajaga) un labu (tā vajaga) atbilžu paraugus citiem grūtākajiem jautājumiem, it īpaši projekta (fiktīva?) apraksta paraugus. Padome varētu piedāvāt palīdzību projektu iesniedzējiem iesnieguma uzrakstīšanā. Šādā veidā padome uzlabotu tiklab projektu kvalitāti, kā arī palīdzētu dalībniekiem labāk balsot. Lai padome šādu palīdzību varētu praktiski sniegt, būtu jāpārveido projektu pieteikumu pārzināšanas darbs: viena pārzina vietā vismaz uz pāris mēnešiem šinī darbā būtu jāiesaistās vēl vienam vai pat diviem padomes locekļiem vai arī jāpieaicina kādi dalībnieki, kas nav padomē, bet kam varētu būt pieredze iesniegumu vai budžetu sastādīšanā. Šie ierosinājumi kā otras darba fāzes rezultātus padomes darbu trīsajā fāzē - izvērtēt pieprasījumu pilnīgumu un tos papildināt ar atsauksmēm - padarītu daudz vieglāku un rezultāti būtu labāki kā līdz šim (par to tālāk sk. pievienoto rakstu).

uzlabot

Mans pirmais darbs LF padomē bija piektajā fāzē - pārraudzīt piešķirumus saņēmušos projektus. Biju arī pirmais, kura galvenā atbildība bija veikt tieši šo darbu. Tādēļ vajadzēja izdomāt kas un kā jādara. Pirmais uzdevums bija izstrādāt noteikumus par piešķiruma saņēmēju saistībām ar LF: kad un kādā veidā saņēmēji pieprasa un dabū piešķirtās summas; kas, kad un kā jāziņo LF par projektu progresu un nobeigšanu. Izstrādātie noteikumi nav izrādījušies praksē pilnībā iedzīvināmi (sk. piemēru LF apkārtraksta 34. num., 5.lp., pēdējā par.). Tādēļ daļa noteikumu tiek praksē ignorēti. Sen jau laiks tos pārstrādāt un padarīt praktiskākus. Otrais uzdevums bija informēt dalībniekus par piešķirumus saņēmušo projektu progresu vai tā trūkumu, projektu rezultātiem, dot pārskatus un izvērtējumus par LF piešķirumiem un nepiešķirumiem ilgākos laika posmos. Dalībnieki LF apkārtrakstā tagad var izlasīt kuri projekti ieguvuši dalībnieku atbalstu un kuri to nav ieguvuši, cik punktu un cik balsotāju saņēmis katrs projekts, bet informācija par projektu stāvokli un rezultātiem visā visumā ir bijusi minimāla. To vajadzētu paplašināt. No pārskatiem pēdējos divos gados redzēts tikai 1980. gadā iespiests piešķirumu saraksts. Tāds izvērtējošs pārskats kādu publicēju LF apkārtraksta 22. num. (1977.g. maija) pielikumā un kas, manuprāt, palīdzēja dalībniekiem ievērot, ka tie lielā mērā atbalsta grāmatas un manuskriptus, bet ignorē sarīkojumus, turnejas utml., ka nemaz neatbalsta jauniesu projektus, ir līdz šim palicis pirmais un pēdējais. Šādi pārskati ir viens veids kā dalībniekiem palīdzēt labāk balsot.

Tā kā mana pieredze LF ir galvenokārt bijusi dalībnieku informēšanas un izglītošanas darbā, tad vēstules otrā daļā apskatīšu informācijas plūsmu LF: kā tā ir notikusi līdz šim, kā to varētu uzlabot.

Vispirms par informāciju, kas domāta visiem dalībniekiem, tad par informāciju, ko dalībniekiem saņem LF aktīvie darbinieki un beidzot par informāciju aktīvo darbinieku starpā. Dalībnieki reizi gadā saņem NNN un balsošanas materiālus, apmēram trīs reizi gadā tie saņem apkārtrakstu. Šad un tad par LF tie var lasīt mūsu avīzēs. Aktīvākie dalībnieki, kas piedalās padomes sēdēs\* NNN, informāciju saņem arī tieši no padomes locekļiem un NNN referentiem. (Bijušās arī sava laimes LF dalībnieki, kuri kādreiz bija vai ir rajona.) Par balsošanas materiāliem, kā tos uzlabot sk. 4., 5. lp. NNN gads gadā kļūst arvien vairāk rutinas lieta, tā programma ir caurmērā kļuvusi īsāka. Viens iemesls ir tas, ka meklējot kā paaugstināt NNN apmeklētāju skaitu, sasaistam NNN ar kādu citu sarīkojumu, kas sacensās ar NNN programmu. Abus "zaļus" - rutinu un īso programmu - varētu trāpīt ar vienu "šāvienu": katru otro gadu NNN rīkot atsevišķi, nevis kopā ar kādu citu sarīkojumu. Apmeklētājus mēģinātu pievilkt ar labu programmu.

LF apkārtraksts sākās kā LF priekšsēža vēstule dalībniekiem. Apkārtraksts palēnām kļuva garāks un vispusīgāks. Ar 24. num. kļuva tā redaktors. Ar 25. num. apkārtraksts ieguva pašreizējo, Uga Nigala dizainu un iespiešanas tehniku. Uga Nigala darbs - "augstvērtīgs profesionāls" rakstīja Ansis Vītols no Venecuelas - A. Vītoli ierosināja LF ziedot ap \$6500 (sk. LF apkārtraksta 26. num.). Līdz šim gan tā ir visa apkārtraksta "peļņa".

Pirms uzmēmos redigēt apkārtrakstu biju jau izveidojis uzskatus par apkārtraksta galveno uzdevumu, t.i., dalībniekus iespējami pilnīgi informēt. (Citi iespējami uzdevumi - reklāma LF vai padomes oficiozs - man nelikās tik svarīgi.) Šie uzskati nobrieda galvenokārt padomes sēdē 1976. g. novembrī, kur ierosināju pārrunas par dalībnieku informēšanu/izglītošanu kā galveno veidu kādā padome mēģinās radīt lielāku interesi LF dalībniekos par mūsu darbu, palielināt balsotāju skaitu, uzlabot balsošanas rezultātus. Tā nākošā pavasarī parādījās 5. lp. pieminētais apkārtraksta pielikums un nākošā rudenī LF dalībnieki nobalsoja piešķirt naudu jauniešu ansāmbliem un kārsu spēlei "Ganiņš" plus 6 dažādām grāmatām vai manuskriptiem (sk. apkārtraksta 23. num.). Kopš tā laika, liekas, manuskriptu un grāmatu procents starp piešķirumiem ir kritis.

Lai informēšanu varētu izdarīt iespējami vispusīgāk, demokrātiskāk (sk. 1., 2. lp.) vienojos ar toreizējo priekšsēdi, ka iespiedīšu apkārtrakstā visu, ko padome prasīs, bet ka citādi man būs brīvas rokas. Izveidoju 3 nodaļas: "Darbība" (par LF, galvenokārt padomes darbu), "Dalībnieki" (jaunodalībnieku un tūkstotnieku vārdi, dalībnieku un viņu ģimeņu biografijas, dalībnieku vēstules un raksti, pārskati par dalībniekiem), "Nākotne" (raksti par potenciāliem nākotnes projektiem un ar

\*sk. 2. lp.